

Toimetus ja tallitus
TALLINNAS,
Wene tänav nr. 5
Telefon nr. 158.
(Sõjaväe keskjaamast)

Toimetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjavägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 1 mark.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 35.

Laupäeval, 28. augustil 1920.

II. aastakäik.

Siisukord.

Ametlik osa:

1. Väljawõtted Sõjainiistri päewa-
käskudest.
2. Väljawõtted käskudest Wabariigi
sõjavägedele.
3. Eesti Sõjaväe Majandusühisuse põ-
hikir.
4. Metsatööstuse osaiühisuse „Malewa“
põhikir.

Üleüldine osa:

1. Mõtted Eesti malewa reorganiseeri-
misest. (A. Jaakson).
2. Majandus terves väljapatareis.
3. Lubendorffi sõjamälestused.
4. Sõjamälestuste kogumisele.
5. Segateated.

Ametlik osa.

Väljawõtted Sõjainiistri
päewakäskudest.

Nr. 829.

Tallinnas, 20. augustil 1920.

Olen tähele pannud, et Tartus ja Tallinnas
mõned sõjamehed kividega prügitatud tänavatel ratsa
hobustega kiirelt sõidavad, isegi nii ajavad, et hobuse
rauad sädemeid välja löövad. Niisuguseks hobustega

ajamiseks ning hobuste rikkumiseks, igatahes praegustes
rahuaja tingimistes, pole vähemalki põhjust ega tarwi-
dust, sellepärast luban sõjameestele linnades, alevites
ja kividega prügitatud maanteedel ratsa ainult sammu
fõita.

Sõjainiister

Rindral-Major Tõnisson.

Väljawõtted käskudest Wabariigi
sõjavägedele.

Nr. 863.

Tallinnas, 17. augustil 1920.

Allpool tähendatud endise 2. diviisi tagavara batal-
joni ohvitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Leitnant — alamkapteniks:

Germann Wares, wanusega 24-st detsembrist
1919.

Alamleitnant — leitnandiks:

Jaan Pill, wanusega 27-st aprillist 1919.

§ 2. Allpool tähendatud Inseneri bataljoni oh-
vitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Alamleitnandid — leitnantideks:

Eduard Metsak, wanusega 18-st juunist 1919.

Helmuth Schulmann, „ 6-st detf. 1919.

Endisest 5. Piirküti bataljonist lipnik Johan Jato
ülendatse alamleitnandiks, wanusega 4-st märtsist 1919.

§ 4. Wõru maakonna rahwawäe ja Raitse-Liidu
lipnik Woldeemar Kommer ülendatse alamleitnandiks,
wanusega 9-st oktoobrist 1919.

§ 5. 7. Jalawäe polgust lipnik Artur Raschan
ülendatse alamleitnandiks, wanusega 10-st aprillist 1920.

Nr. 864.

Tallinnas, 17. augustil 1920.

Pääsküla wangilaagri arst Edgar Mühlen
nimetatse ümber sanitaär-kapteniks, wanusega 12-st
märtsist 1920.

§ 2. Soomusrong „Kapten Irw'e“ asearst Martin Joosep nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 11-st oktoobrist 1919.

§ 3. Ratapolgu asearst Eduard Neumann nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 5-st märtsist 1920.

§ 4. Väiaroopalise Soomusrongi nr. 2 asearst Gustav Lepasõn nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 23-st märtsist 1920.

§ 5. Arstide referwist asearst Elmar Liblik nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 26-st weebuarist 1920.

Mr. 868.

Tallinnas, 18. augustil 1920.

Beipji laewastiku divisjonist leitnant Dõkar Kwell ülendakse wanemaks leitnandiks, wanusega 9-st nowbr. 1919.

Mr. 869.

Tallinnas, 18. augustil 1920.

Sõjawäe dermatoloog-konsultant professor Aleksander Palbrod nimetakse ümber sanitäär-polkownikuks, wanusega 11-st jaanuarist 1906.

§ 2. Kopli sõjawäe haigemaja arst Jaan Piiskop nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 20-st juulist 1914.

§ 3. Kopli sõjawäe haigemajast sanitäär-leitnant Jaan Piiskop ülendakse sanitäär-alamkapteniks, wanusega 2-st septembrist 1919.

§ 4. Arstide referwist arst Karl Wille m nimetakse ümber sanitäär-leitnandiks, wanusega 8-st märtsist 1918.

§ 5. Arstide referwist sanitäär-leitnant Karl Wille m ülendakse sanitäär-alamkapteniks, wanusega 17-st aprillist 1920.

§ 6. 2. Wäljasuurtükiväe divisjoni asearst Johannes Smelik ülendakse sanitäär-alamleitnandiks, wanusega 1-st juunist 1919.

§ 7. 2. Wäljasuurtükiväe divisjoni sanitäär-alamleitnant Johannes Smelik ülendakse sanitäär-leitnandiks, wanusega 1-st weebuarist 1920.

§ 8. 5. Jalawäe polgu asearst Rudolf Sääst nimetakse ümber sanitäär-alamleitnandiks, wanusega 6-st juulist 1919.

§ 9. 5. Jalawäe polgust sanitäär-alamleitnant Rudolf Sääst ülendakse sanitäär-leitnandiks, wanusega 1-st maist 1920.

Gesti Sõjawäe Majandus-ühisuse põhikiri.

(Järg.)

Revisjoni-komisjon.

33. Revisjoni-komisjon seisab koos 8-st ühisuse liikmest, keda valitakse igast wäeosast üks: sõjaministeeriumist, Tallinna garnisonist, 1-st, 2-st, 3-st ja soomusrongide diviisidest, merewäest ning ühiselt kõikidest

peale selle sõjawäe asutustest üks. Valimised revisjoni-komisjoni toimetatakse järgmiselt: igas sõjawäe osas, mis eelpool ülesloetud maa- või merewäe ühendusesse läbi, walitakse üks wälja selles wäeosas teenistuses olijate hulgast, kes ühisuse liikmeks on. Need wäljad walivad eneste hulgast lihtja healtenamusega ühe liikme revisjoni-komisjoni. Kuus walituteft loetakse revisjoni-komisjoni tegemateks liikmeteks, kuna 2 kandidaatidets jääwad. Kandidaatidets jääwad 2 revisjoni-komisjoni liiget aasta peale järgmises järjekorras: 1. aastal — sõjaministeeriumist ja 1. diviisist, 2. aastal — Tallinna garnisonist ja 2. diviisist, 3. aastal — merewäest ja 3. diviisist; 4. aastal — sõjawäe asutustest ja soomusrongide divisjonist; 5. aastal — hakkab järjekord alguseft peale. Revisjoni-komisjoni liikmed walivad enda hulgast efimehe.

34. Revisjoni-komisjoni liikmed walitakse 3 aasta peale. Kandidaat astub revisjoni-komisjoni liikme kohta peale wiimase pikaajalise haiguse, surma eht enne määratud aja lõppu wäljaastumise puhul. Kandidaadil on selle aja kestwusel, kui täidab liikme kohuseid, kõik need õigused ja eesõigused, mis sellesametiga ühenduses.

Märkus: Wäljaastunud revisjoni-komisjoni liikmed wõiwad uuesti walitud saada, kui selleks oma nõusolekut awaldawad.

35. Revisjoni-komisjoni kohused:

a) walwata käesolewa põhikirja ja peakoosoleku määruste ja kiinitatud asjaajamise ja arwepidamise korra täpiselele täitmise järele. Wastuwõtta omawahelisel nõusolekul juhatuslega määramata ajalisi tarwita-jaid (§§ 10 ja 28);

b) igal kuul kontrolleerida ühisuse kasut, wõrumbust ja kõiki aruandeid ning asjaajamisi;

c) walwata eelarwete ja aruannete õigeks ajaks kokkuseadmise järele, neid järelewaadata ja nende üle otsufi anda, wiimaste peakoosolekule etteandmises (§ 28);

d) aidata juhatusle täideseata wastuwõetuid otsufi, nendel juhtumistel, kui juhatus komisjoni poole kaasabi saamiseks pöörab;

e) juhatusle poolt tehtawateks üle 500.000 marga- listeks tellimisteks on revisjoni-komisjoni enamuse nõusolek tarwilik. Kui revisjoni-komisjon oma nõusolekut andmast keeldub, ehitab juhatus, et enmast kahju- saamise korral wastutuseft wabastada, selle küsimuse peakoosolekule läbiwaatamiseks;

f) revisjoni-komisjoni liikmed, ja mitte wähem kui üks liige, on kohustatud juhatusle istangutel wiibima, kuid healetamisest osa ei wõta;

g) revisjoni-komisjoni liikmel on kohustus, kuid jilskit walitsuse liikme osawõttel, walwata nendele usaldatud asakonna tegewuse järele.

Märkus: Igal revisjoni-komisjoni liikmel on õigus saada temale tarwilikta seletusi ja teateid juhatusle liikmete käest, ei wõi aga segada enmast juhatusle ja wiimase iga ühiktu liikme tegewusesse.

36. Revisjoni-komisjoni liikmed saawad oma kohuste täitmise eest tasu, peakoosoleku poolt määratud suuruses. Revisjoni-komisjoni kandidaadid, kes revisjoni-komisjoni liikmete kohuseid ei täida, saawad tasu pooles juuruses.

Peakoosolekud.

37. Peakoosolel seisab koos volinikkudest, kes ühisesuses liikmed: sõjaministeeriumist, Tallinna garnisonist, 1., 2. ja 3. diviisidest, soomusrongide diviisijonist, mereväest ja peale selle ühijelt kaitidest teistest sõjaväe asutustest.

Igast eraldi sõjaväe osast, mis eelpool nimetatud maa- ja merewäe ühendustes seisavad, walitakse igas wäeosas koosolekul lihtsa healteenamusega ühe aasta peale wolinikud peakoosolekule, järgmisel arwul: wäeosast, kus mitte üle 10 liikme — üks; kuni 20 liikmeni — kaks; suurema liikmete arwu juures — kolm, enam kui kolm wolinikku ühest wäeosast walitud ei wõi saada.

Märkus: Wolinikkude hulka ei wõi walitud saada rewisjoni-komisjoni liikmeid.

38. Peakoosoleku tegewuse piirkonda käiwad:

a) läinud aasta aruande läbiwaatamine ja kinnitamine, ning kasude jaotamine (§ 45), niisama ka eelarwe kinnitamine järgmise aasta peale (§§ 28 ja 35);

b) juhatusel liikmete ja nende kandidaatide wallimine, ning liikmete tagandamine iseäralistel juhtumistel (§§ 25, 26 ja 32);

c) ühisesuse liikumata waranduste omandamise küsimuste ja niisuguste waranduste müügi ning pantimiste otsustamine;

d) ühisesuse poolt tegewuse tarbeks tehtawate wõlgade otsustamine (§ 8), mitmesuguste kapitaalide asutamise (§ 7) ja liikmetele ja määrata ajalistele tarwitajatele krediidi tingimiste määramine (§§ 3, 9 ja 17);

e) käesolewa põhikirja muutmiste ja täienduste läbiwaatamine, ning juhatusel ja rewisjoni-komisjoni tegewuse juhtnõuude kinnitamine (§ 29);

f) ühisesuse lõpetamise küsimuse otsustamine ja samade astumine ühisesuse asjade likwideerimiseks (§§ 46, 47, 48 ja 49);

g) nende asjade arutamine ja otsustamine, mis wäljaspool juhatusel wõimupiire (§ 3, 13, 16, 19, 24, 34 ja 36);

h) rewisjoni-komisjoni ja juhatusel waheliste lahminekute lahendamise (§ 31).

39. Asjad, mis peakoosolekul läbiwaatuse alla tulewad, lähewad sinna ainult juhatusel wahelbusel; sellepärast peab liige, kes soovib mingisuguse ettepanekuga esineda, sellega kirjalikult juhatusel poole pöörama ja mitte hiljem, kui 2 nädalat enne peakoosoleku istangut, kuhu see ettekantakse juhatusel poolt, juureliisades oma arwamist.

40. Peakoosolekud on järjekorralised ja erakorralised.

Järjekorralised peakoosolekud kutsutakse 2 korda aastas kokku: kewadel ja sügisel, kutsute eht kuulutuste läbi ajalehtedes 2 nädalat enne koosolekut. Mendel koosolekul waadatakse tingimata läbi peale küsimuste, mis rewisjoni-komisjoni poolt sisse antakse: sügisel koosolekul aasta aruanne läinud aasta üle ja ühisesuse tegewusest saawatatud kasude jaotamine; kewadisel — sissetulekute ja wäljaminekute eelarwe.

41. Erakorralised koosolekud kutsutakse kokku:

a) kui juhatus asja seisuorra põhjal wõi rewisjoni-komisjon seda tarwilikuks arwab (§ 31);

b) kui selle üle kirjalik nõudmine sisse antakse, mitte wähem kui 50 liikme poolt.

Wiimasel juhtumisel peab korraldus tehtama koosoleku kokkutsumiseks mitte hiljem kui 2 nädalat peale selle kui juhatus nõudmise kätte sai ja ühelajal jebawõrd õigel ajal, et koosoleku kokkutsumise eesmärgi mitte mööda minna ei lasta.

42. Peakoosolekule loetakse otsewõimuliseks, kui kokku on tulnud mitte wähem kui pooled wolinikkudest.

Kui peakoosolekule nõutud arwul liikmeid ei ilmu, siis määratakse uus koosolek, kes küsimuste arutamisele asub, mis esimese koosoleku kutsetel aratähendatud, sellepeale waatamata, misjuures arwul liikmeid ilmunud; sellest teatatakse kutsetes teistkordsele koosolekule.

43. Otsused tehakse peakoosolekul lihtsa koosolekul wiibijate healteenamusega, wäljaarwatud küsimused käesolewa põhikirja muutmise ja täiendamise, ning ühisesuse tegewuse lõpetamise üle (§ 47), millede otsustamiseks kaks-kolmandik healteenamus tarwilik on. Kui lihtsal healetamisel healed tafa pooleks jagawad, siis otsustab esimehe hääl.

Küsimused, mis puutuwad koosseisu, otsustatakse kinnisel balloteerimisel; kui healed tafa pooleks jagawad, wõetakse uus balloteerimine ette.

Õigil teistel juhtumistel teostakse healte andmist lahtisel balloteerimisel.

44. Igal peakoosolekul kirjutab asjaajaja protokoll, mis peale istangut, mitte hiljem kui 3 päewa jooksul peale sissetandmist eraldi raamatusse, allakirjutatakse: peakoosoleku, rewisjoni-komisjoni ja juhatusel esimeeste ning 3 koosolekul wiibinud ja peakoosoleku poolt walitud liikme poolt. Järgneb.

Metsatööstuse osahisuse „Malewa“ põhikiri.

(Lõpp.)

§ 23.

Tagawarakapitaali juure arwatakse osa puhtastkasust, kunni see poole põhikapitaali suuruseni on kaswanud; waranduste kustuskapitaali juure, kunni nende wäärtus täiesti kustutatud. Tagawarakapitaali otstarwe on ettenägemata kulude katmine, mida ainult peakoosolek wõib otsustada.

§ 24.

Osakasu ehk diwidend, mis 10 aasta jooksul osaniku poolt ei ole wälja wõetud, arwatakse ühisuse omaks.

III Osanikkude peakoosolekud.

§ 25.

Osanikkude peakoosolekud on järjekorralised ja erakorralised. Järjekorralised koosolekud kutsutakse kokku osahisuse juhatusel poolt mitte hiljem kui 4 kuu pärast peale tegewusaasta lõppu, läinud aasta tegewuse aruande ja bilansi läbiwaatamiseks ja kinnitamiseks, tulewase tegewusaasta kulude ja eelarwe tegewuse plaani kinnitamiseks ja juhatusliigete, nende kandidaatide ja rewisjoni-komisjoni walimiseks. Neil koosoleku-

tel tulewad arutusele ka teised küsimused, ja otsustamisele need asjad, mis juhatuse wõimupiiridest väljas, ehk mis juhatuse poolt koosolekule ette pannakse otsustamiseks. Erakorralised peakoosolekud kutsutakse kokku juhatuse poolt, kas juhatuse oma heaksarwamisel ehk 25 liikme, ehk jälle rewisjonikomisjoni nõudmisel. Erakorralise koosoleku nõudmise puhul peawad olema selgesti ära tähendatud need küsimused, mis koosolekul arutusele tulewad. Nõudmine koosolekut kokku kutsuda peab juhatuse poolt täidetama ühe kuu jooksul peale nõudmise kättesaamist.

§ 26.

Peakoosolek otsustab selle põhikirja alusel kõik osaühisusse puutuvad küsimused. Peakoosoleku wõimupiiri käiwad aga tingimata: a) ettewõtte laiendamise küsimus, ühtlasi otsustamine, kuidas peawad kaetama kulud, mis waranduse ostu ehk ettewõtte laiendamise puhul tehtud; b) juhatuse ja rewisjonikomisjoni liigete walimine; c) juhatuse poolt kutsutud asjaajaja-direktorite ametisse kinnitamine; d) juhatusele ja asjaajaja-direktoritele juhatuskirjade kinnitamine ja muutmine; e) möödaläinud aasta aruande ja bilansi ja tulewa aasta eelarwe ja tegewusplaani kinnitamine; f) möödaläinud aasta kasu jaotamine ja g) põhikapitaali muutmise, tagawara- ja teiste kapitaalide tarwitamise üle otsustamine.

§ 27.

Peakoosoleku kutsed saadetakse osanikkudele kätte nende aadresside all, mis nende poolt osaühisuse juhatusele üles antud. Ühtlasi kuulutatakse peakoosoleku üle neis ajalehtis, mis osaühisuse peakoosolek selleks määrab. Kutsed peawad wälja saadetud olema vähemalt 2 nädalat enne peakoosolekut.

§ 28.

Igal osanikul on õigus peakoosolekust osa wõtta, kas isiklikult ehk woliniku läbi. Wolinikuks wõib olla teine osanik, kuna aga ühel osanikul ei tohi rohkem kui 2 wolikirja olla.

§ 29.

Peakoosolekul annawad kunni 10 osatäheni iga 2 osatähte ühe hääle. Peale selle arwu annawad iga 6 osatähte järgmise hääle, kuid ühel osanikul ei wõi olla rohkem kui 10 häält. Ühe osa omanikud wõiwad hääle saamiseks kokku liituda.

§ 30.

Need osanikud, kes on juhatuse- ehk rewisjon- wõi likwidatsioonikomisjoni liikmed, ei wõi isiklikult ega woliniku läbi kaasa hääletada, siis kui otsustatakse nende wastutuselewõtmise, ametist tagandamise, neile palga ehk tasu määramise ehk nende allkirjutatud aruande kinnitamise küsimust.

§ 31.

Peakoosolek awatakse juhatuse esimehe ehk tema asemiku poolt. Peale awamise waliwad osanikud eneste keskest peakoosoleku juhataja.

§ 32.

Peakoosolek on otsuswõimuline, kui koosolekust wõtawad osa kas isiklikult ehk wolikirjade läbi mitte vähem, kui pool osanikkude arwust.

§ 33.

Kõik otsused peakoosolekul tehakse lihtsa häälteenamusega, peale põhikirja muutmise, tegewuse laiendamise ehk likwideerimise, kus $\frac{2}{3}$ hääli poolt nõutakse, kui poolt ja wastu on ühe palju hääli, siis loetakse ettepanek tagasilükatuks.

§ 34.

Kui koosolekule ei ilmu § 31 nõuetaw arw osanikka, siis määratakse kahe nädala pärast teine peakoosolek, mis waatamata osawõtjate poolt esitatud kapitaali suuruse peale on otsuswõimuline. Sellest teistkordsest peakoosolekust antakse aegsasti osanikkudele teada.

§ 35.

Hääletamise wiis määratakse peakoosoleku enese poolt.

§ 36.

Peakoosoleku kohta kirjutatakse protokoll, mida kinnitatakse koosoleku juhataja, kirja-toimetaja, juhatuse ja koosolekul wiibiwate rewisjonikomisjoni liigete poolt.

§ 37.

Kõik peakoosoleku poolt tehtud otsused on kohustawad niihästi kõigile koosolekul wiibijatele, kui ka koosolekult puuduwatele osanikkudele.

IV Osaühisuse wastutus ja tema tegewuse lõpetamine ehk likwideerimine.

§ 38.

Osaühisus wastutab kõigi oma kohustuste eest ainult oma warandusega ja osaühisuse liikmed wastutawad osaühisuse kohustuste ja wõlgade eest ainult selle summaga, mis nad osaühisuse kapitaaliks sisse maksnud, sellepärast ei wõi osanikkude wastu olla mingisuguseid isiklikka ehk waranduslikka nõudmisi osaühisuse arwel.

§ 39.

Osaühisuse tegewuse aeg ei ole piiratud mingi tähtajaga. Osaühisus lõpetab oma tegewuse peakoosoleku otsuse põhjal: 1) Kui osaühisuse tegewuse järeldusel leitakse lõpetamine tarwilik olewat, ja 2) Kui pool osaühisuse põhikapitaalist on kaotatud ja osanikud puuduwat kapitaali uue sissemaksuga ei kata poole aasta jooksul peale selle bilansi kinnitamist, milles see kaotus selgunud.

§ 40.

Osaühisuse tegewuse lõpetamise puhul walib peakoosolek oma keskelt mitte vähem kui kolmeliikmelise likwidatsioonikomisjoni ja määrab osaühisuse asjade likvideerimise korra. See komisjon wõtab juhatuse käest asjad wastu, kutsub osaühisuse wõlauskujad välja, astub samme nende nõudmiste täitmiseks, realiseerib osaühisuse warandust ning teeb kokkuleppeid ja lepinguid nõudmiste lõpetamise üle kõigi wõlausaldajatega. Enne kui kõik wõlauskujad rahuldatud, ei wõi osanikkude arwel teha mingisuguseid wäljamaksusid. Likwidatsioonikomisjon annab aru tegewusest osaühisuse peakoosolekule, kelle likwidatsioonikomisjon aruande puhul kokku kutsub.

§ 41.

Kui on kõik wõlauskujad rahuldatud ja likwidatsioonikomisjoni aruanne kinnitatud, siis jaotatakse ülejäänud summad ühetasa kõigi osatähtede peale ära ja makstakse osanikkudele välja.

§ 42.

Likvideerimise algamisest ja lõpetamisest kuulutatakse „Riigi Teatajas“.

§ 43.

Kõigil juhtumistel, mis selles põhikirjas ei ole ette nähtud, käib osaühisus üleüldiste seaduste järele.

Asutajad liikmed: Paul Lill, Eduard Willmann, Johannes Roska, Louis Jacobson, Woldemar Riiberg, Johann Erik ja Jüri Mois.

*

Tallinna-Haapsalu rahukogu, läbiwaadates awalikul kohtuistungul 18. juunil 1920 a. käesolewat põhikirja ja tähele pannes, et see põhikiri wastab praegu maksmasolewatele registreerimise seaduse nõuetele, otsustas: metsatööstuse osaühisuse „Malewa“ põhikirja seaduslikus korras registreerida ja põhikirja täieline tekst „Riigi Teatajas“ awaldada asutajate kulul.

Selle kohtuotsuse täitmiseks on metsatööstuse osaühisus „Malewa“ Tallinna-Haapsalu rahukogu juures registreeritud seltside ja ühingute registrisse N 393 all sisse kantud ja osaühisus wõib oma tegewust alustada.

Tarwilised kulud on tasutud.

Tallinnas, 19. juunil 1920 a.

Rahukogu abiesimees:

Tannebaum.

Reg. osak. sekretääri eest: (allkiri).

Üleüldine osa.

Mõtted Cesti malewa reorganiseerimisel.

A. Jaakson.

Cesti riit on waewalt paar aasta wana. Cesti sõjawägi nõndasamuti. Meie seifime nende hälli juures. See oli 1918. a. sügisel. See oli heroiline ajajärk meie wäitese rahwa elus. See oli nagu lewade weewool, mis purustas kütked. Niisugused ajajärgud ei tordu enam. On momenta inimese elus, kus ta waimustuse filmapillil kangeloselt saab. Ta wõidab raskuse, füüsilise ja waimlise, millega ta harilitus elus waewalt torda saaks. See on moment, kus inimene omandab jõu, teadmata endale ja teistele — kust. Njalugu tunneb niisuguseid isikuid ja niisuguseid momente. Need olid Jeanne d' Arc (Orleani Neitsi) — Brantsufemaal, Garibaldi Itaalias, Minin ja Posharfi Wenemaal. Niisugused momendid tulewad ette ka terwete rahwaste elus. Nad torduwad wast aastatuhandes tord.

Niisuguseks waimustuse wägiteoks oli meil ka Wabadusjõda.

Ta wist ei tordu enam — niisugune jõda.

Jõda on lõppenud. Cesti malewa läheb üle rahuaaja tööle.

Staabis — esimesest wiimseni — kihawad tööst. Likvideeritakse ülearuiseid asutusi, reorganiseeritakse sõjawäge rahuaja tööle.

Meie sõjawäe juhid, kõigewanemast kuni kõigenooremmani, on saanud oma sõjawäelise hariduse Wene koolides. See Wene waim on imbunud nii mõnelgi meist kuni üdini.

Rahuaja sõjawäe tööle asudes nähaiks waimu filma ees jälle endist Suur-Wene sõjawäge eestujuna, modellina. Siis seda kopeeritakse, kopeeritakse mehaaniliselt, kopeeritakse kõigis tema heades ja weades.

Wene sõjawäe hing oli tema rufika-distsipliin, mehaaniline õppus, wäline hiiugus. Wõeraks jäi tema juhtidele sõduri hing, tema waimline ilm.

See oli tundmata maa — terra incognita.

Saksa parem taktikateadlane kindral Bernhardi kirjutas juba 1910. a. Saksa taktika-õperaamatus:

„Pidage meeles, et, hoolimata tehnilisest progressist, wõitjaks tulewitu sõjas jääb see, kelle sõjawäes iga ükfit sõdur on rohkem arenenud waimliselt ja kõlbiliselt.“ —

Ja edasi:

„Sõjawäest peab eraldama kõik mehaaniline õppus; kõik õppus olgu loondatud selleks, et tõsta sõdurite waimlist tasapinda.“ —

Ja weel:

„Taruks sõduris äratada iseteadwust ja kaswatada isefeiswust, et ta töötada ja mõtelda wõiks ka kõige raskemas oluorras.“ —

Need on ülsitud read selle mehe tööst, kelle mõtted olid aluseks Saksa sõjawäe kaswatusele.

Meil on alganud pokudes reasõppus. Kuib puuduwad igasugused juhtnõudid, kuidas seda korraldada. Puuduwad ifegi kinnitused (ametlikult) komandofõnad

(ostus-sõnad), puuduvad määrustikud. Nisfats tarkuse hallifats jäävad jällegi Wene määrustikud. Ja seda diglaselt. Wana kaewu mitte enne kinni ajada, kui uus walmis ei ole.

Juhitfin tähelepanu selle peale, et see Wene määrustikudest tarkuse ammutamine mehaaniliseks Wene sõjawäe kopeerimiseks ei muutuks. Meil on ju nii paljudelgi sõjawäe õppuste kohta Wene mõõdupuu: pörutab rood hästi jalga, wõetasse püss hästi õlale, tehakse hästi pöörded — see on hea rood — hästi õpetud sõjawägi. Jah. See seda on tarwis. Kuid see on ju esimene samm sõjawäe õppuses. See on aabitfatarfus.

Sellele peatfid järgnema eelpool toodud mõtted: Tarwis äratada sõduris iseteadmist ja kaswatada iseseisumist, et ta töötada ja mõelda wõiks ta kõige raslemas olukorras. Sest tulewiku sõjas jääb wõitjaks see sõjawägi, kelle sõdur rohkem waimiliselt arenenud on.

Majandus kerges wälja-patareis.

„Reateenistus“ ja „majandus“ — need on kats asja, mis sünnitafid juba Wene suurtükimäes palju palju werd, weel rohkem aga meil Gestis.

Magu teada, wäljapatareis on polgu majandus: patareid saab ise nõudmiste järele ketsafutuste käest warustust ja toidumoonna; rahaosafonniast raha palladeks ja igafugusteks majanduslisteks kuludeks; ise jagab seda kõite wälja; seob kottu ja saadab ära igafugufed aruanded; peab kõit majanduse raamatud, arwu poolest ligi poolfada; patareis on oma päewakäsiud, oma weopiletid, literid jne, oma rahakast; oma suurtükki ja intendandi warahoidjad, furashit; oma sepa, kufusepa, kingsepa, sadulsepa, puusepa ja räisepa töökofjad, kuid — oma majanduse ülemat ei ole.

Wäljapatarei koosseisus on küll wõeldud, et „patareid ülem paneb ühe oma ohwitseri peale majanduse ülema kohufed“, kuid see lause midagi ei seleta.

Patareis on ühes patareid ülemaga 4 ohwitseri ja 1 asjaajaja-ametnik. Lahingutes, kus tihti peale patareid töötab lahuf rühmade kaup, neid ohwitserifid ei jätku. Kuidas funktsioneerib lahingute ajal patareid majanduse jaostond? — Ta fugugi ei töötä, sest ei ole majanduse ülemat. — „Poob“ pannakse kuni paremate aegadeni lihtfakt kinni. Ohwitser, kelle peale patareid ülem „majanduse ülema kohufed“ paneb, — ta on harilikult patareid wanem ohwitser, — lööb lahingut oma poolpatareidga kufagil paremal wõi pahemal pool, kantselei ja majanduse jaostond puhtawad patitid lastidesse presendi all wanrites ning liigufwad samm-sammul patareid järele. Hea, kui juhtub kun jookfuf mõni rahulik päew, mis wõimaldab lahingutest wäfinud wanemal ohwitseril — majanduse ülemal — sõduritele pall wälja maksta.

Tunakse patareidse warustust wõi toidumoonna. Majanduse ülem ohwitser seda isiklikult läbi maadata, wastu wõtta ja isise kirjutada ei saa, sest ta wiibib wersta 5—6 ees, kufagil lahinguliinil, tihti aga, kui rühmad eraldi töötawad, wersta 20 ja rohkem kaugel. Asjaajaja-ametnik sõidab wahetpidameta Tallinna ja Pihhwa—Ostrowi—Marienburgi—Laura wahet, ning muretseb sõduritele palka. Et niifugufel olukorral pa-

tareid ja ta riigi huwid kannatama peawad, — selle kohta ei wõi wähegi asjatundjal kahtluf olla. Ei saa ju korraga kahte Sumalat teenida: kui sõjaajal lahinguwõimlus patareid hea, lontab majandus; kui majandus heas seisukorras, kannatab lahinguwõimlus — parem siis longatu majandus!

Rahuajal ei muutu seisukord paremaks. Rahuajal walmistab sõjawägi end sõjaks ette ja kui ta paremini on wälja õpetatud, seda paremini täidab tema oma otstarwet sõjas. Isääranis palju tööd nõuab suurtükimäe wäljaõpetamine, sest suurtükimäelane peab olema kõipealt wäga hea suurtükimäelane, hea räisamees, hea sapõõr ja ketsimine jalawäelane. Kui armesse wõtta lähidat aega, mille jookfuf peab Gestis sõdur oma sõjawäelise hariduse kätte saama, siis on tarwis õige suuri jõupingutusi, et sellega korda saada. Seda raskeendab weel asjaolu, et patareid majandus wähen dab juba muidugi wähest patareid ohwitseride arwu: üks ohwitser, kelle peale on majanduse ülema kohufed pandud, ei saa pea fugugi reasõppufest osa wõtta. Et aga meil ohwitserid noored, — tihti tuleb ette, et majanduse ülemal majandusest õige wähe aimu, ja siis patareid rea ettewalmistus, mis faktiliselt kõige tähtsam on, kaotab oma tähtsama juhataja — patareid ülema, kes majanduse ülema oskamatufel peab teda õpetama ja ühtlasi ka majandust tegelikult juhtima. Selged järeldused sellest on järgmised:

1) Patareid ei saa tarwiliselt wäljaõpetatud.

2) Niifugune halvasti wäljaõpetatud patareid ei too lahingus mingifugust kasu, waid ainult kahju. Sõjapraktika näitab, et mitte hästi ettewalmistatud suurtükimägi on koormaks jalawäele, kellega ta ühes töötäb.

Kõite seda wõiks, minu armates, järgmiselt parandada:

Patareid ohwitseride koosseis jääks endiseks — patareid ülem, 3 ohwitseri ja 1 ametnik (praegune asjaajaja), wiimane aga mitte asjaajaja, waid patareid majanduse ülem.

Ametnikule allub: 1) kõit rea ning majandusline asjaajamine ja aruanded; 2) kõit warandus kraamiladudes; 3) kõit töökofjad. Muis asjus tema kohustufed on samafugufed, kui ennemalgi majanduse ülemal.

Wanemale ohwitserile allub: 1) kõit rakendatud suurtükimägi patareid ning patareid lahingu komplekt; 2) kõit sõjariistad, warustus, hobuseriistad ja riide warustus, mis rühmades meeskonna käes; 3) saab majanduse ülema käest ning isiklikult jagab wälja (vaam. XX, § 91) kõit sõduritele määratud raha ja asjad.

Nooremad ohwitserid, peale puhta reateenistuse, aitawad wanemat ohwitseri walwata sõjariistade ja muu waranduse järele oma rühmades.

Patareid ülem seab ühte roopasse ja juhatab kõitide patareid liikmete tegemust.

Niifugune kord ei seoks ühtegi ohwitseri kantseleiga, ühtlasi ka ametnik-majanduse ülem, kelle peal ei oleks mingifugufeid reateenistuse kohustusi, saats palju kasulikumat kantselei tegemust juhtida ning walwata päewakäsiude ja ülemuse korralduste järele majanduslises suhtes ja wiimaste elluwimise järele patareid, kui see oleks wõimalik olnud majanduse ülemale-ohwitserile, kes ikkagi pole lõpulikku ühendust reateenistusega kaotanud ja pidi perioodiliselt oma tähelepanekut kantselei tööst muu peale juhtima.

Majanduse ülemale-ametnitle on täiesti võimalik ilma asjaajata kantseleiga ja majandusega hankima saada. Kuna aegne praktika Wene ja Eesti wäes näitas, et kõik töid raskesti patareid kantseleis rea ja majanduse osakondades oli faktiliselt majanduse ülemahwitseri peal, patareid ülema peal, ka wanema kirjutaja peal, kuid igatahes mitte asjaajaja peal (Wene patareides asjaajaja kohuseid täitis üks noorematest ohwitseridest). Pealegi — meie rahuaegsetes tehjuur-tüülistes patareides on ju märksa vähem majanduslist tööd, kui endistes Wene 8-sa ja 6-e ning meie sõja-aegsetes 4-suurtüülistes patareides.

Kui wanemat ohwitseri kohustada, nagu mina seda ette panen, walwata ratendatud patareid suu tüüwäe, sõjariistade ning rühmadest olema waranduse järele, siis majanduse ülemahwitseri kohused märksa vähenevad, ning wanema ohwitseri omad kujukewad kindlamatesse piiridesse. Nende kohuste täitmisel ei ole wanelmal ohwitseril mingisuguseid raskest, sest et iga rea õppuse juures tema peab järelwaatama kõik warustuse, mis meeskonna seljas ja hobuste peal, ühtlasi ka suurtüübid ning nende osad; tema juba iseenekest paneb tähele kõik, mis korras ei ole, ilma et iseäralise järelwaatuse peale aega raiskaks. Endise (praeguse) korra juures patareid majanduses nõudis rühmade waranduse järelwaatus majanduse ülemalt iseäralist aego, mis oli tülitaw temale kui ka meeskonnale.

Selles kirjatusis ettepanud korra juures wõib kindlasti oletada, et järelwalwus patareid waranduse järel saab palju paremates tingimustes olema.

Pealegi — ettepanek ei nõua ühtegi uut ametit, ei ka iseäralikku koosseisu muutmist; tuleb ainult lause „asjaajaja-ametnik“ asemel kirjutada „majanduse ülem — ametnik“. Kohane palik temale on „Kiigi Teatajas“ nr. 97/98 awaldatud palgamäärustes p. 12 ette nähtud.

Ettepanekul on tähtsad tagajärjed:

1) võimaldab suurtüüwäes kõikidele ohwitseridele kõik oma jõud ülitähtsale ülesandele pühendada, milleks nad on eriti ettevalmistatud, nimelt — reateenistusele;

2) kergendab ja kiirendab suurtüüwäe head sõjalist ettevalmistust;

3) mõjub hästi patareid majanduse peale, sest majanduse ülemahwitseril on ainult majandusega tegemist;

4) vähendab suurtüüwäe ohwitseride „põgenemist“ sõjawäeteenistusest. Ei ole ju reaohwitserite-spetsialistile ühtegi mõtet, ilma mingisuguse tasuta, aina „au pärast“ wastutusrikast, raskest ja iseäranis tülikat, praeguse komisjonide „haiguse“ pärast, majanduse ülema ametit pidada, — pealegi, kui seda ametit wähe tunned, kui see amet põrmugi ei huwita ja wõib tuua tihti reaohwitserile mitte-soowitawaid „apardufi“.

Meil Eestis on wähe suurtüüwäe ohwitseri-spetsialiste.

Suurtüüwäes reaohwitser-spetsialist ei tohi majanduse ülem olla.

Suurtüüwäelane-ohwitser, kui spetsialist oma hariduse poolest, peab kõik oma jõud ainult reateenistusele pühendama.

Tartus, 26. VII. 20.

Leets.

Ludendorffi sõjamälestused.

Viimaste pealetungimine 1916. a. sügisel.

Järg.

Kuid waenlane wõis selle ajaga kõigist arwetest uute wõitudega kriipsu läbi tõmmata ja nõnda wõisid uued nõudmised tõusta. See oleneb saatuselt; waenlane rääkis kaasa. Oli tehtud, mis selle filmapilgu sunnil teha wõidi.

Taktiisel pinnal pidi jällegi võimalikuks saada esimesele paigale asetada suurtüüwäe tarwitamise pealetungimise wiisil, sest seega pidi waenlase suurtüüwäe jalawäe tormijooksu eel purustama. Et meil suurtüüwäe ja lastemoona wähem oli kui waenlase, siis loobustime esiootsa sellest. Arwatawaks üliabiinõuks oli saanud tõkettuli. Jalawägi tahtis seda saada; kuid ta on mitmed mõislikud mõisted segi ajanud. Ehk küll tõkettuli teoorias hea oli, ometi pidi ta tegelikult waenlase pommitajast sagedasti nurja minema. Jalawägi, kes tõkettule abi usaldas, unustas kergesti isetegewalt end kaista.

Suurtüüwäe arwu ja lastemoona hulga suurendamine, mis on suurtüüwäe mõjuwa tarwitamise alus-põhi, pidi käsitäes käima kindlama tulejuhtimisega kõrgemate käsutajate poolt ja pihtalaskmisesega ühes õhust waatlemisega. Ma olin paljude teiste ohwitseridega selle poolt, et suurtüüwäe õhust pealt diwisjonid juhiks kõrgemate ametikohtade poolt antud punktiपालiste käsude põhjal. See sünnitas küll wasturääkimist, kuid pikkanisi leiti, et see mõte õige on. Iga diwisioni käsutaja pidi omale kõrgema suurtüüwäe ohwitseri saama, kes seda sõjariista tarwitamisel pidi juhtima. Ühisuguse ameti puudumine andis end wäga tunda.

Suurtüüwägi ja lendurid pidid üksteisele lähemana. Lendurid pidi õppima pihtalaskmisi armastama. Wõitlus ülewal õhus, mille eest kõrged aumärgid ja nimetused wäe aruannetes ootasid, oli meelitawam ja ilusam kui suurtüüwäe pihtalaskmine, kus ju kellelegi midagi selgeks ei saanud teha. Uru-saamine pihtalaskmise suurest tähtsusest ärkas alles pikkanisi.

Lennuastinad ei tõotanud sel ajal weel nii kawa-kindlalt maa poole lastmises, nagu 1917. ja 1918. a., aga juba Somme lahingus mõjusid madalale waju-nud waenlase lendurid oma kuulipildujatega meie jalawäe peale segawalt. Tähtsad polnud wõised kaotused, waid mulje, et sind sealt poolt nähakse ja tähele pannaakse, kust waremalt kaitset oli loodetud. See rõhuw tundmus oli sagedasti nii mõjuw, et suurtüüwäe ja kuulipildujaid õigel ajal ei osatud tarwitada, kuna aga just see oleks otstarbekohane olnud.

Iga wõitluse otsustamine oleneb lõpuks jalawäest. Mina olin jalawäelane ja olin seda ihu ja hingega ning ütlesin oma poegadele: minge jalawäkke! Nad tegid seda; alles hiljem lahkusid nad kaewikutest, nagu nii paljudki teised, et lendurid waba tegewust walida. Wanade jalawäeharjutuste määruste ilus ütlus: „Jalawägi kannab wõitluses pearakkuse ja tema toob ka kõigesuuremad õhured, selle eest on tal ka loota kõige suurem kuulsus“, jääb ikkagi sõjaliseks tõeks.

Raskus, mis jalawäel lajub, on suur, seda on tõendanud ka praegune sõda. Waenlase pommitajad all wakkelt lamada, mudas ja poris, külmas ja

märjas, nälgides ja närvides ning kofkulitsutult kükitada kaewifutes, aukudes ja feldrites, oodates waenlase üliwõimu ja lõpuks kindlasti warjupaigast üles tõusta, et häwitawa waenlase kallale tormata, kus surm filma ees — see on mehe tegu. See on ainult siis võimalik, kui selleks kaasa aitab meheliik kaswatus, mida toetab isamaa armastus ja sügawas südames peituw kohusetunne. Kuulsus on suur. Kõrgem tasu peitub aga uhkes teadmises, et oled rohkem oma kodumaa heaks teinud kui teised, peitub tundmuses, et oled wõidu saanutanud ise oma warpuse waral. Kodu jäänud mehed ei suuda seda igakord küllalt selgesti näha. Nad peaksid selle kangelaseliku meele ees ainult pea paljastama — mitte rääkima!

Teenuseid hinnates on need kõik ühewäärtuslised, kes wõitlewad kui jalawäelane: kantsikaewaja, ratsasuurtükikäelane või wäljatelegrafist — kõik nõuawad sellesama au. Nende kõikide kohta käib wana määruste ilus ütlus.

Sellega ei tahta ma sugugi seda vähendada, mis teised sõjariistad toime saadawad. Neid kõiki pandi ülema wäejuhatusel poolt ühesuguse hoole ja lugupidamisega tähele. Ka lenduril on wõitja tundmus, rahuldaw tunne: siin maksab mees midagi. Kuid tema ei kannata wõitluse purustawa mõju all. Suurtükikõgi pidi niisama palju wälja kannatama, nagu jalawägi. Mida kauem sõda kestis, seda suuremaks tõusid tema kahjud, olgu pealetungimisel või kaitsmisel, ifka terawamalt muutus tema wõitluse kandjaks ja liini pidemeks. Selle peale waatamata ei tarwitaks aga juurtükikäelgi jalawäe kohta eespool öeldud lause wastu waielda. Ainult siis oli tal õigus, kui ta waatele wastu astus, nagu oleks jalawägi peasõjariist. See waade oli ifegi suur-
tükikäele määratud eeskirjas kogemata wäljenduse leidnud. Peasõjariistu polegi. Igalühel on oma olemisõigus, sest kõik on tarwilikud. Ima ühetagi nendest ei saa läbi.

See, mis ma Cambrais endi jalawäe, tema tahtika ja warustuse kohta kuulsin, oli ifeäranis tähtjas. Oli kindel, et jalawägi wõitles liig kitsalt ja kaugele, liiga hoidis ta maapinnast kinni; tagajärjeks olid suured kaotused. Sügawad kaitsitud kaewikud ja feldrid said sagedasti inimese-lõksudeks. Püüsi tarvitamine oli ununenud, käsikranaat oli peasõjariistaks saanud ja muu warustus — kuulipildujad ja teised tuleriistad — oli nõrgem kui waenlase. Uguses wõitluses meie kindral-feldmarshalliga ainult paluda, et eellinidele põhjusmõttelikult mehed harwemini asetataks, et sügawad maaaluselid koopad häwitataks ning kaewikud ja maatükid waenlasele jäetaks, kui nende alalhoidmine üleüldiselt tähtsusetu ja kui nende kaitsmine suuri kahjusid toob. Teised forraldus- ja warustusküsimused, mis jalawäge puutusid, pidid alles aegajalt päewakorraale tulema.

Käsikranaatide ülekaaluline tarvitamine oli sellest teffinud, et neid kaewikwõitlustes ka kaetud koobastes wõis tarwitada, ilma et enesel waja oleks lagedale minna, kuna aga püüsi tarvitamine ifka koopast lahkest nõudis. Kähestikku wõideldes, olgu et ife peale tungisime wõi et waenlane suurel wiisil meile kallale tikkus, misjuures äkitselt mees mehe wastu seis, oli käsikranaat palju kohasem ja ifegi harjumata käele kergemalt tarwitataw sõjariist kui püüsi, mis peale kõige muu ka kergesti mustaks läks. See oli arusaadaw; kuid jalawägi pidi wõima ife omal jõul waenlase endast eemale tõrjuda ja temaga juba

kaugelt wõitluse astuda. Kui wõitlus alles rindu seistes algas, siis oli waenlase ülekaalul ootustaw tähendus.

Käsikranaate pildudes oli jalawäelane püüsilastmise unustanud. Seda pidi talle uuesti õpetama. Uuesti pidi ta oma sõjariista usaldama hakkama; selleks pidi ta tema üle walitsema õppima. Kerge oli selle peale tähelepanekut juhtida, kuid raske selles mõttes midagi kätte saada. Meie täitemägede lühikese teenistusaaja tõttu pole see ka kunagi enam korda läinud, kuigi nii sagedasti on katset tehtud. See oli võimalik ainult rahuaegsel harjutusel, kus lastmine kütile mehhaniliseks tegewuseks muudetakse wõitluseks forras.

Waenlase jalawäes oli inimese jõud masinatega suurel määral tõstetud; meie aga töötasime alles liig palju ainult inimesega. Kuid meil on põhjust teda hirmuga hoida. Ka siin pidi põhjalik uuendus sündima; kuulipilduja pidi jalawäele peatuleriistaks saama. Jalawäe-kompanii pidi uue sõjariistana omale kerge kuulipilduja saama, mille teenimiseks võimalikult wähe püüskandjaid pidi tarwitama. Meie endised sellekohased kuulipildujad olid liig raskest.

Järgneb.

Sõjamälestuste kogumisele!

Eesti Wabastussõda on möödas. Eesti on waba. Mälestus sellest wõitlusest ei kustu, niikaua kui Eesti rahwas elab. Ta kantakse edasi põlwedest põlwedesse. Kuid niisugusest mälestusest edasiandmisest ei ole küllalt. Meie suur ja püha wõitlus peab kirja pandud olema kõikidele aegadele täiesti niisugusena, nagu ta tõesti oli. Tuleb kirjutada Eesti Wabastussõja ajalugu. Selleks on tarwis kokku koguda kõik saadaolewad materjalid ja isiklikud mälestused möödaläinud suurest ajast.

See ülesanne on pandud Sõjawägede Staabi juures asutatud „Sõjamälestuste kogumise komisjoni“ peale.

Komisjon kogub materjaale: 1) Wabastussõja eelajajärgust (Eesti sõjawägede loomine 1917 a. peale kuni 11. now. 1918); 2) iseseiswatelt sõjawäe osadelt, „Ühistöölt“ ja „Punaselt Ristilt“; 3) demobiliseeritud sõduritelt ja omawalitsuse ning seltskondlistelt asutustelt.

Edasiantud andmeid ei tarwitata milgi tingimisel muuks otstarbeks, kui tulewasele erapooletule Eesti Wabastussõja ajaloo kirjutajale käsitamiseks ja hoitakse ajalooliste dokumentidena alal.

Komisjon kutsub üles kõiki, kes Eesti Wabastussõjas kuidagi tegew olnud, andmeid ja ja kirjeldusi saatma, millel sõjaline wõi ajalooline tähtsus.

Kirjeldused peawad täpisealt õiglaselt kokku seatud olema ja tõeludele wastama. Mitte üksikute asi ei ole see, waid igauks wõtku sulg kätte ja kirjutagu!

Kõik teated tulewad saata Sõjawägede Staabi kantseleisse (Tallinn, Pagari tän. nr. 1).

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Riit.

Wäljaandja: Sõjawägede staab.